

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ Κ' ΑΓΙΑΤΡΕΥΤΗ ΠΛΗΓΗ

Η ΠΡΟΙΚΟΘΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 18^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

Τι γινέταν στήν 'Αθήνα κατά τόν 18ον αιώνα. Οι 'Αθηναίοι πατέρες λαβαίνουν τά μετρα τους. Παράκουα στόν Πατριάρχη. 'Η επίσημος πατριαρχική απάντησις. Πώς ξεπενταρχιζόντουσαν οι πεθεροί. Προίκες πρώτης, δευτέρας και τρίτης τάξεως! 'Όπου ο Πατριάρχης Σακευήλ άφορίζει τις... προίκες. Οι άργυροαγοραζόμενοι δούλοι και ή γυναικες τους, κτλ.

Ο τρομερό κακό που έχει λάβει διαστάσεις επιδημίας στην εποχή μας, ή προικοθηρία, χρονολογείται από πολύ παλιές εποχές. Στόν τόπο μας μάλιστα κατά τόν 18ον αιώνα τό κακό είχε παραγίνει τόσο, ώστε οι προπάτορές μας, ιδίως οι άμείους ένδιαφερόμενοι, οι γονείς τών κοριτσιών, γιά να τό άναγορεύσουν φρόντιον να λάβουν τά μετρα τους.

'Επειδή δηλαδή οι ύποψιοι γαμπροί τού καιρού ένκειον είχαν άποθεωσθαι και πρόβαλλαν άπιστευτες άξιότητες επί της προίκης της νύφης, γι' αυτό οι 'Αθηναίοι που είχαν κορές άναπαντρες έναιον, κατά τό έτος 1738, σύσκεψη και, κατόπιν μαζιάς συζητήσεως, συνέταξαν ένα μεγάλο ύπόμνημα, στό όποιο έξεθέσαν την άφόρητη κατάσταση που είχε δημιουργηθεί με την προικοθηρία και τό υπέβαλαν στόν Οικουμενικό Πατριάρχη Νεόφυτο, με τή θερμή παράκληση να φροντίση γιά την περιστολή τού κακού.

Εδύναξ ό Πατριάρχης είσάκουσε τή δικαία αίτησι τους και τούς απάντησε τόν έπόμενο χρόνο ή ένα επίσημο πατριαρχικό γράμμα, σταλείμενο προς τό μητροπολίτη 'Αθηνών Ζαχαρία. Το έγγραφο αυτό, σπουδαιότατο από ιστορικής άπόψεως, απευθίνεται προς τούς «χρυσίους άρχοντας και γέροντας και προσετώτας και λοιπούς απαξάπαντας τούς εύλογημένους χριστιανούς της επαρχίας», και, μετά τή συνηθισμένη μακροσκελή είσαγωγή, μπαίνει τό κύριο θέμα ώς έξής :

«...Οι τών 'Αθηνών χριστιανή εκ τών υπερβολικών προικιών έφθασαν εις κοινήν δυστυχίαν και δυσπραγίαν, διότι επικράτησε να δίδων εις τας ύπανδρονόμους θυγατέρας των όχι μόνον χρημάτα μετρητά, αλλά να προικοδοτώσι και με πράγματα και κτήματα, δηλ. ελαιόδενδρα, άμπέλια, χωράφια, μάλαμα, μαργαριτάρια και φορεμάτα ρουχικά όχι μικράς τιμής, και έπειτα ένεκα κακώς έννοουμένης φιλοτιμίας τό κακόν όλοεν αύθάνει και ούτως οι πενθεροί άναγκάζόμενοι να δίδωνν όλην την περιουσίαν εις τας θυγατέρας των, άφίνοσι τούς υίους των άπρονοήτους και άκνευρηγούς...».

Και καταλήγει τό πατριαρχικό έγγραφο, όρίζοντας την προίκα που έπρεπε να δίνη κάθε πατέρας στην κόρη του ανώλογος της περιουσίας του. Χωρίς μάλιστα τις προίκες σε τρεις κατηγορίες, σε πρώτης, δεύτερας και τρίτης τάξεως. Στην πρώτη, π. χ. περιπτώσι ή προίκα δέν έπρεπε να υπερβαίνει τά 1000 γρόσια, ποσόν στό όποιο συμπεριλαμβανόντουσαν τα κτήματα, τά χαλκώματα, ό ρουχισμός και τά στολίδια της γυναικός. 'Αν όμως αυτά δέν έφταναν τά παραπάνω γρόσια, τό ύπόλοιπον ποσόν μετρούσε να συμπληρωθί με μετρητά.

Στό τέλος τό πατριαρχικό έγγραφο συνιστούσε την αυστηρή τήρησι της κοινοποιηθείσης άποφάσεως και άπειλούσε με κριτικούς άνθεματισμούς κ' άφορισμούς κάθε παραβάτη. Με την ενκαίρια αυτή κυκλοφόρησε τότε κ' ένα ποίημα, άδλιο στη διατύπωσι, αλλά χαρακτηριστικό γιά τό περιεχόμενό του. 'Επιγραφόμενo «Ποροτροπή προς τούς νέους ένεκα γάμου» και άρχισε έτσι :

Φίλοι μου ήλικιώτα,
να καιρός να παντρευ-
(ήθετε !

Πλειό δέν έχετε αίτιας
νάστε τόσον τρομασμένοι.

'Εσκηώθη άπ' τή μέση
τραχώμα τό όργισμένον...

Με τή λέξη «Τραχώμα» ό ποιητής έννοούσε όχι τή γνωστή οφθαλμική νόσο, αλλά την προίκα και δη τό προκαταβύλλομενα μετρητά. 'Η λέξις παράγεται από τό λατινικό όημα τραχο που σημαίνει σέβνο, τραβό και σημανε τά πράγματα που έπιανον μαζί της ή νύφη. Φαίνεται όμως ότι δέν συνετέλεσε καθόλου στην περιστολή τού κακού ούτε τό πατριαρχικό έγγραφο ούτε, πολύ περισσότερο, οι στίχοι τού άνωτέρω ποητού. Δέν πέρασε πολύς καιρός και ό διάδοχος τού Νεοφύτου Πατριάρχης Σαμουήλ άρχισε να έπιτίθεται κ' αυτός κατά της προικοθηρίας, την όποια ύπερασπίζον τότε οι Φαναριώτες και οι κληρικοί. 'Ο Σαμουήλ όμως έμεινε άκαμπτος και, κατά τή μαρτυρία συγχρόνου τού ιστορικού, «έν έτει σωτηρίω 1767 ήπιόδοσε με άφορισμούς βαρυνάτους τά τραχώματα».

'Ο αδελφός αυτός άρχηγός της εκκλησίας δέν περιορίστηκε μόνον στόν άφορισμό, αλλά κατακεραυνώσας και με όμιλίες τούς προικοθηρες. Σε μία άπ' αυτά άποκαίει τούς συζύγους που έπιανον πολλή προίκα, άργυροαγοραζόμενους δούλους» και προσθέτει γιά τας συζύγους των τά έξής χωρισματα :

«Κυρία εις τά πράγματα, κυρία εις τά χρήματα, μέσα κ' έξω άκούονται ή προσταγές της. 'Ας κοπιάζει ό ταλαιπωρός άνδρας της, άς ταλαιπωρείται, άς ξενητεύεται, άς θαλασσομαχεί, άς φέρνει και άς μη προσφάνει, άς τρέχει όλημέρα και τό δρόμν μηδ' ένα σπολλάτη!».

Επίσης ό Σαμουήλ, εκτός τών άλλων προέβη και στη σύνταξι όσον και κανόνων σχετικών με τις προικοδοσίες, μέσα στόν όποιον αναφέρει ρητάς ότι ό πατέρας δέν ύποχωρείται, εκτός τού ρουχισμού της κόρης του να προσφέρει και χρήματα και καταδικάζει τούς προικοθηρες με την έξής φοβερή παράγραφο : «'Ο επί χρήμασι κόρην μηστευόμενος και χρήματα έξαιτών, όποιος άν ειη τάξεως, εκκατάρατος έστω».

Επίσης διατάσσει μέχρι τινός τή μητρόπολι της Λάρισσας ένα έγγραφο ύπογραφόμενο από τό Μητροπολίτη της πόλεως αυτής και από επίσκοπους της περιφέρειας, τό όποιο αναφερόμενν όσάκις στό ζήτημα τών προικιών. 'Εκεί μέσα ύπάρχει και μία χαρακτηριστική διάταξι σχετική με τό ντόσιμο τών γυναικών, ή όποιες άποκαλούνται... «γυνικια». επειδή δέν φορούσαν τειά κιλάντρα στό πρόσωπο. Και προσθέτει τό παλιό έγγραφο έν είδει επέξηγησεως :

«Αισχιστον και άπαισιον εινε χωρίς τινος έπαναφοριόν σεμνόν να περπατούν αι γυναικες επί της λεωφόρου, εις καιρόν όπου εινε άτιμον και άποτρόσιον και τίμιο άνδρες να περπατούν επ' αυτοφώρω χωρίς μινισι, πόσω μάλλον αι γυναικες...»

Φαντασθήτε όμως πως δύ χαλαρήριζε τις σημερινές γυναικες ό μακαρίτης Μητροπολίτης, άν ζούσε στην εποχή μας!

'Ελληνίς Αρχόντισσα επί Τουρκοκρατίας.
(Ελκόν ξένου περιηγητού)

Παρόμοιες περιοριστικές ενέργειες ένιγαν και άργότερα, αλλά χωρίς να φέρουν τό άποτέλεσμα που έπεδιόκων. Αίτια της άσυμφωνίας τών γονέων ή, ενώ δυνάσασαγετούσαν γιά τις υπερβολικές απαιτήσεις τών γαμπρών, δανείζοντουσαν στην άνάγκη, προκειμένου ν' άποκαταστήσουν με ώρα άρχίτερα τις θυγατέρες των.

Μολαταύτα ό Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 'Αγαθάγγελος έξέδωσε στό 1827 έναν συννοδικό κανόνα, διά τού όποιου ύπαγόρευσε στός γαμπρούς να παίρνουν χρημάτα μετρητά από τούς γονείς της νύφης είτε πριν, είτε μετά τό γάμο.

'Ο άγώνας τών δυστυχισμένων πατέρων δέν περιορίστηκε μόνον στός 'Αθίνας, άλλ' επέξεταθή και στις επαρχίες της 'Ελλάδος, όπου οι γονείς τραβούσαν τά ίδια και χειρότερα άπ' την άτλη-

ΠΟΣ ΔΙΑΣΚΕΔΑΖΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Η ΛΕΣΧΗ ΤΩΝ... ΧΩΡΙΣΜΕΝΩΝ

Στην Αμερική κατά την Πρωτοχρονιά, έκτος των άλλων εορτών, γίνεται και μία πολύ πρωτότυπη. Την εορτή αυτή την διοργανούν φιλικωμένοι, οι οποίοι κρατούνται στις φυλακές του Λιντλντ Στήτ της Νέας Υόρκης, γιατί... δεν θέλουν να πληρώσουν τα έξοδα διατροφής των πρώην συζύγων των.

Στην Αμερική, ως γνωστόν, ο σύζυγος που καταδικάστηκε μετά το διαζύγιο να προσφέρει ορισμένο ποσόν, είτε έφ' άπαξ, είτε υπό τύπον τακτικού επιδόματος στη γυναίκα του και αρνείται να το καταβάλει, καταδικάζεται σε φυλάκιση. Έννοείται ότι μεταξύ των καταδικωμένων αυτών άλλοι δεν πληρώνουν γιατί δεν έχουν και άλλοι, πλούσιοι αυτοί, γιατί δεν θέλουν.

Πάντως, επειδή κλείνονται στην ίδια φυλακή όλοι όσοι έχουν εις βάρος των παρόμοιες κατηγορίες, ίδρυσαν εκεί μέσα τη «Λέσχη των... Διατροφικών» και προσλαθούν να περάσουν όσοι μισοί εθιμότερα τις μέρες της φυλακισιώς των.

Κατά τις εορτές λοιπόν των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, τα μέλη της Λέσχης που βρίσκονται σε πλήρη απαρτία, συγκαλούν γνησική συνέλευση.

Κατά τη διάρκεια της συνεδρίασεως λαβαίνουν το λόγο διάφορα μέλη, τα οποία εκφώνουν φυσικά σφοδρούς φιλικούς κατά του άπληρωτων θεσμού του γάμου και καταφέρονται δραμώτα κατά της συζυγικής ένωσης, κηρύσσόμενοι υπέρ του διαζυγίου.

Κατόπιν αρχίζει καθάνα με τη σειρά του να διηγείται την ιστορία του και τα αίτια που τον ώδηγησαν στη φυλακή, εξιστορώντας διάφορα διασκεδαστικά ανέκδοτα της περιπέτειας συζυγικής ζωής του.

Επίσης στο μενού του Πρωτοχρονιάτικου γευμάτος των επικρατεί ή ίδια εθιμική διάθεση. Ίδου π. χ.:... πώς ήταν συνταγμένο το περισιτό μενού :

- Κοσμομέ... ανεξαρτησίας.
- Γαλοπούλα ψητή, σάλτσα... χωρισμένη.
- Πατάτες... αντιφαιμενιστικές.
- Διάφορα φρούτα... αντισυζυγικά.
- Ποντίκια... αντιπεθερικά.
- Καφές... ελευθερίας.

Έν γένει διασκεδάζουν τόσο καλά τα μέλη της «Λέσχης των Διατροφικών» κατά τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά, ώστε πολλοί... απόφοιτοι των φυλακών ζητούν κάθε χρόνο κατά τις γιορτές να ξαναπούν μέσα για να γιορτάσουν μαζί με τους... εν διαζυγίω συναδέλφους των.

Τελευταία μάλιστα τα μέλη της «Λέσχης των Διατροφικών» αποφόρισαν να ιδρύσουν μία εταιρεία αλληλοβοήθειας εν περιπτώσει συζυγικών... άτυχημάτων.

Αυτά έχει ή Αμερικανική πρόοδος!...

στία των γαμπρών. Στα Γιάννενα μάλιστα παρετηρήθη μεγαλύτερη κίνηση σχετικά και έγιναν επανειλημμένες απόπειρες προς διακανονισμό των προικιών.

Έτσι στα 1776, αποφασίστηκε από τους έξι προεστούς ή προίκια της πρώτης τάξεως να μὴ υπερβαίνουν τα 180.000 άσπρα σε μερητά και τα 90.000 άσπρα σε αγκάλωντας δηλ. πανικά, άγγεια, χρυσαφικά, άσημικά, ρούχα κ.λ.π. Έννοείται ότι αυτό ήταν το μεγαλύτερο όριο προίκιας και ύπάρχον εφτά άλλες διαβαθμίσεις πιο κάτω.

Επίσης αποφασίστηκε «τά χαρίσματα και τὰ δάρα να λείψουν παντελώς και από τα δύο μέρη, όμοιος και τὰ «σταλισμάτα» της Απόκρεω και της Τυρινής και της Λαμπαράς, ήγουν θρνιθες, ψάγια, άρνιά κλπ.» «Όσο για την άμοιβή των προσενητών, όρίστηκε να παίρνουν πέντε τοίς εκατόν επί του ποσού της προίκιας, «από τα όποια τὸ μὲν τρίτον να τὸ λαμβάνη ο προσενητής ή οί προσενηταί, τὰ δὲ λοιπὰ να δίδονται εις τούς συγγενείς του γαμπρού».

Γιά τὸ ντύσιμο τέλος των γυναικῶν καθορίστηκαν μέσα στο ίδιο έγγραφο, χρονολογούμενο από τὸν 18ον αιώνα, τὰ έξής : «Αί γυναίκες να μὴν έχουν την άδειαν να φορούν εις τὰ σοκάκια ή την εκκλησίααν άλλο κανένα από τὰ συνηθισμένα τζοβαίρικά, εἰμη μόνον τὸ κερέι και τὰ σκουλαρίκια και αυτά χωρίς φλουριά, έξόν από τις νύμφες διά μίαν και μόνην φοράν, όταν μετά τὸν γάμον τὰς εγγάλουν πρώτην φοράν εις την εκκλησίαν, μετά ταύτα να ακολουθούν και ατέες ώσαν ή άλλες».

Η ΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΓΕΙΤΟΝΩΝ ΜΑΣ

ΣΕΡΒΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΟΙ ΕΡΩΤΕΥΜΕΝΟΙ

Αγαπιόντουσαν από μικρά παιδιά, ο νέος κι' η κοπέλλα. Τώρα μεγάλωσαν κι' ήταν καλὰ παντρευμένοι.

Η μάνα όμως δεν ήθελε να παντρεύη τη θυγατέρα της κι' ούτ' ο πατέρας ήθελε να δώσει γυναίκα στο γιό του. Κι' ο νεός ειπε μία μέρα στην πανόρη άγάτη του :

— Πές μου, άγάτη μου, λευκό μου περιστερί... Πές μου, σ' άρέσει να πάω εγώ Άλλη γυναίκα ; Άφου δέν σ' άρέσει, έλα μαζί μου, έλα να πάμε στο έρημο δάσος. Έλα να πάμε στο έρημο δάσος του Τυλλέ, όπου δέν πεταει ποτέ πουλί, όπου δέν λαλούν ποτέ πουλάκια και τζιτζίκια. Έκει εγώ θα γίνω πλάτανος και συ θα γίνης κοντά μου έλατο λυγερό. Με τὸν καιρό θα ρθουν οί Ξυλοκότοι με τὰ τεσκόφια. Θά ρίξουν κάτω τὸν πρόσινο πλάτανο και μαζί με τὸν πλάτανο θά ρίξουν και τὸ έλατο τὸ λυγερό. Θά μὰς προιονίσουν σὲ λεικὰ σανίδια και θα κάνουνε μ' αυτά κρεββάτια. Ύστερα, άγατημένη μου, θα μὰς βάλλουν κοντά τὸν ένα στὸν άλλο, κι' έτσι θάμαστε πάντα άντάμα, άγατημένη μου, δυὸ νυκτιάκια κρεββάτια, εγώ κι' εσύ, έσύ κι' εγώ...

Ο ΛΗΣΤΗΣ

Τὸν κάλεσε μπροστά του ο Τσάρος τὸ ληστή και τοῦ ειπε να τὸ ἄστυ φανερώση τούς συντρόφους του.

—Μεγάλε Τσάρε, αποκήριθη τὸ παλληκάρι, έλιπίδα της φυλής μας, θά σοῦ πῶ ὅλη την ἀλήθεια. Τέσσερες ήσαν οί συνένοχοι μου στὴς ληστείες ποῦ έκανα. Ο πρώτος ήταν ή νύχτα ή σκοτεινή, ο άλλος τ' άσπασμένο μου μαχαίρι, ο τρίτος τὸ φτεροπόδαρο άλογό μου κι' ο τελευταίος τὸ γυριστό μου τόξο. Τ' άσπασένια μου βέλη μὸ έφεγγαν και περατούσα. Τί άποφασίζει τώρα ο μεγάλος μας Τσάρος, ή έλιπίδα της φυλής μας ;

— Καλὸς εἶσαι στην τέχνη σου και Ξερείς να δίνης ώραιες απαντήσεις, παλληκάρι μου, αποκήριθηκε ο Τσάρος. Γι' αυτό κι' εγώ θέλω να σοῦ χαρίσω ένα δάφο : ένα σπιτι στη μέση της πλατείας, ένα ψηλό σπιτι με μὰ σανίδα από πάνω κι' ένα χαλκὰ στή μέση... Την κρεμάλα!...

ΣΥΨΙΝΑ, ΑΦΕΝΤΗ ΜΟΥ...

Άηδὸν μου, κελαιδάς και δέν Ξημέροσε ακόμα. Πάρε τὸ λάλημα μου, χρυσὸ μου άνδόν, πάρε να μὴ μὸς τὸν Ξυτηνισ.

Έγὼ τὸν κοίμησα μόνάχη μου, εγώ ή Ξδια θέλω και να τὸν Ξυτηνισ.

Σάν άντατελει ο ήλιος, θά κατέβω τρέχοντας στὸν κηπο για να κόψω ένα κλωνί βασιλικό. Κι' άμέσως θά γυρισω κοντά του και θ' άγγίξω μ' αυτό άπαλά τ' ώραίο πρόσοπο του.

— Έβτα, αφέντη μου, θά τοῦ πῶ, Ξύτνα, καλέ μου αφέντη... Και θά Ξυτηνή...

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ο στρατιώτης κοιμόταν στη σκηνή του κι' ή νύχτα μπήκε να τὸ πι :

— Ηρθα να σὲ σκελάσω. Θά γίνω ο μποξὰς της κόρης που άγαπάς...

Κι' ο στρατιώτης απάντησε :

— Τώρα έχω τὴ σημαία μου !
— Σὲ λίγο μπήκε ο άνεμος και τοῦ ειπε :
— Ηρθα να σοῦ δώσω θάρρος. Εἶμαι ο άναστεναγιός της μάνας σου...

— Πήγαυε, αποκήριθη ο στρατιώτης. Τώρα μὸς άρει τ' άλλαλο τὴς μάχης.

Μπήκε τ' άνειρο και τοῦ ειπε :

— Εἶμαι ή πλάνη τὸν άνειφών.
Κι' ο στρατιώτης αποκήριθηκε :

— Δέν σὲ θέλω. Έγὼ θά κοιμηθῶ τώρα με τὸ θάνατο!...

ΤΟ ΦΙΛΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Άπάνω από τὸν τάφο τοῦ πολεμιστή στέκονται δυὸ πουλάκια και μιλοῦν :

— Μὴν κελαιδάς, λέει τὸ ένα στ' άλλο. Οί πεθαμμένοι αγαποῦν τὴ σιωπή.

Μιλοῦν άπάνω στὸν τάφο τοῦ πολεμιστή δυὸ κοπέλλες :

— Μὴν κόβεις τὰ λουλούδια, λέει ή μια στην άλλη. Στους πεθαμμένους δέν απομένουν παρ' αυτά...

Δυὸ ερωτευμένοι πήγαν και μιλούσαν άπάνω στὸν τάφο τοῦ πολεμιστή :

— Μὴ με φίλας, λέει ή κείνη σ' έκείνον. Θά μὰς Ξηλέψουν οί πεθαμμένοι που μόναχο τὸ φιλι τοῦ θανάτου γνωρίζουν...

